

eller et ønske om å forstå noe, eller prestisje, eller en blanding. Men det er viktig å være klar over at interesser og verdier ikke eksisterer løsrevet fra sosiale og kulturelle kontekster. Argumenter for mangfold og likestilling i vitenskapelige institusjoner er ofte begrunnet med at interessene blant folk med én bestemt bakgrunn – hvite menn, for eksempel – neppe gjenspeiler *alles*, og at det derfor er urimelig at én gruppe setter agendaen for forskningen. I tillegg er det ikke bare forskere selv som har interesser – det finnes gjerne en rekke interessenter, fra myndigheter og institusjoner til kommersielle aktører, og de forskjellige aktørenes interesser kommer ofte i konflikt.

Mye sosial og politisk kritikk av vitenskapen, for eksempel mye feministisk kritikk, er rettet mot vitenskapens *institusjonelle* side. Vitenskapelige institusjoner har tradisjonelt vært ekskluderende og lite demokratiske, og det finnes strukturelle mekanismer og kulturelle og sosiopolitiske forhold som bidrar til å lukke dem. Til dels dreier slik kritikk seg om politiske spørsmål, om tilgjengelighet og makt, men det er viktig å merke seg at hvordan institusjonene er organisert, har betydning for hva forskningen fokuserer på, og sånn sett på kunnskapsproduksjonen.

Det er imidlertid viktig å skille det at interesser styrer hvilke *spørsmål* vi stiller, fra påstanden at interesser påvirker *svarene*. Hvor godt gjennomført en undersøkelse er, handler om metodene som benyttes, og at vitenskapen ikke er verdifri, betyr ikke at svarene ikke er til å stole på, men at vi stort sett bare får svar på spørsmålene vi stiller, og at hvilke spørsmål vi stiller, er et spørsmål om verdier. Når Merton nevner *desinteresse* som en norm, handler det i første rekke om at involverte aktørers interesse ikke skal påvirke hvordan vi kommer

frem til *svarene* på spørsmålene vi har. Det ville være urimelig å påstå at verdier og interesser ikke bør styre hvilke *spørsmål* man forsker på.

Problemet med *oppdragsforskning* er for eksempel gjerne knyttet til å la kommersielle aktører sette agendaen og styre hvilke problemer vi bruker ressurser og personell til å løse. Problemet er ikke først og fremst at *svarene* man finner, ikke er korrekte. Korrekte svar, nøyaktighet og god metodebruk er tross alt vanligvis i oppdragsgivers interesse.

Det finnes imidlertid sosiale strukturer som kan ha uheldige effekter på resultatene som publiseres. *Prestisje* er en viktig motivasjon, og det kan være *positivt* for vitenskapelige fremskritt at det knyttes prestisje til nye og overraskende resultater, så lenge disse er oppnådd gjennom solide undersøkelser. Men det kreves kontrollmekanismer for å sørge for at prestisjejakt ikke fører til slurv. Kritikk og åpenhet i vitenskapelige samfunn skal bidra til å sikre vitenskapelig integritet og at undersøkelsene faktisk gjennomføres slik de burde.

Fagfellevurdering er en slik kontrollmekanisme: Resultatene fra et forskningsarbeid sendes, anonymt, til tidsskrifter der anonyme fagfeller – eksperter på samme felt – vurderer det for å avgjøre om arbeidet holder mål. For tidsskriftene er prestisje knyttet til å publisere arbeid som er både solid og interessant. Systemet er ikke perfekt, men bidrar forhåpentligvis til å opprettholde en viss standard. Dersom det senere oppdages stygge feil i en publisert studie, er det negativt for prestisjen både til tidsskriftet og forskerne bak studien.